

drobné shody, na něž upozorňuji v poznámkách). Ve středověku však najdeme některé prvky, jichž vydatně využívá pobělohorská dramatika, i v památkách mimo oblast tvorby dramatické. Tak jsou na př. některé prvky připomínající pobělohorská interludia v satíře *Sedláci* (okolo r. 1400), kde se neznámý autor (nejspíše žák) hrubě vysmívá sedlákům pro jejich nezpůsoby a společenskou neobratnost. To všechno ukazuje, že literární druh pobělohorských interludií má kořeny velmi staré a že navazuje na staletou tradici.

Kocmánkova interludia nezaujmu sice hloubkou myšlenek, ani bojovností, ani uměleckým mistrovstvím, nicméně však to nejsou díla, která by mohla literární historie přehlížet. Nejsou bez zajímavosti ani pro širší čtenářskou obec, která v nich najde barvitý život našeho lidu ke konci třicetileté války. Vydáváme je v této knize po prvé souborně a přesně podle rukopisu.

Josef Hrabák

I.

O SELSKÉM HŇUPU CHTĚJÍCÍM ŽÁKEM BÝTI

INTERMEDIUM KRATOCHVILNÉ
O SELSKÉM HNUPU CHTĚJÍCÍM ŽÁKEM BÝTI

Osob rozmlouvajících jest 6: 1. KUBA, otec; 2. VÁVRA, jeho syn;
3. KRČMÁŘ; 4. REJNA, dcera jeho; 5. BĀRA, krčmářka; 6. MIKEŠ,
syn krčmářův

Prologus

Všeckno se všudy zle páše;
smejším, že ta kukla naše,
v kterou jsme teď oblečeni,
my sedláci a chrapouni,
5 také též i na mnohého
trebí se synka městského.
Dobří se teď nešťrafují,
ani kterak potupují,
nebo kdo jest ctnostným a mravným,
10 jest Bohu i lidem známým,
jeho ctnost se všudy chválí,
doma, v lese i na poli:
než tuto se dotýče těch
hejskův i bláznův nám rovnejch,
15 kteří, moha se učiti,
nechtějí než troupi býti,
ve dne v noci pijí, žerou
a jako blázni se perou.
Mnohý, by nechal korbele,
20 býval by častěji v škole;
mnohý, prospíchaje k freji,
aha, vyhne se koleji;

zas kartův, kostek by nechal,
častěji by v kostele býval.
25 Nedivit se nám sedlákům,
od přirození sprostákům,
že někdy matku i otce
nectíme tak, jak Bůh míti chce,
an toho téměř víc v městě
30 nachází se, pravím jistě,
nebo mnohý otci svému
smí v oči tykati, jemu
bláznů, voslů nadávati,
ba, pravdu mluvíc, i prátí!
35 Mnohý mu šelmuje, laje,
s pěstí se naň potrásaje —
tak pěkně ctí otce svého,
že smí i strčiti jeho!
Protož toto štráfování
40 takovému k napravení
sloužiti bude, tak soudím,
a sám, jestliže v čem bloudím,
s ochotností napravím se.
Ty, kdožs ctnostný, nám zasměj se
45 a odpusť naší hlouposti,
přestávaje na své ctnosti.

Kuba, otec:

Milý Bože, jak jest to pak,
že ten svět jde tak naopak?
Všickni lidé, mladí, staří,
50 jsme podobni nosem, tváří
i vočima také k sobě,
majíc každý uši obě —
však víc jeden nežli druhej
jest nad něj hrubě bohatej;
55 někdo ve dne v noci dělá,
až mu hned teče pot s těla,

a do ustání pracuje,
chliba sobě dobýváje,
avšak s nic nemůže býti,
60 musí jako kluk choditi.
I synu, blázne, poslouchej,
ne jako vosel se miklej,
neb neničko mluvím moudře
a bez poblouzení dobře!

Vávra, syn:

65 I, i, Kubo, Kubo, táto,
jest mi náramně divné to,
že by ty měl moudrým býti
a něco dobře mluviti!
Však to u tebe nebývá,
70 mluvíváš co náká slíva.

Kuba, otec:

Blázne, synu, nediv se nic,
však já budu moudřejší víc,
budu-li tak dělat často
a navštěvovati město.

Vávra, syn:

75 Nu, chmeli, kolikráts v městě
byl a vožrals se tam čistě,
avšaks o žádné moudrosti
nerozprávěl, než o bláznovství.
Cožpak nyní o ní mluvíš,
80 že se s ní tak velmi chlubíš?
Pročpak, táto, neoznámíš
a jí mně též nevyučíš?

Kuba, otec:

I z kurvy syně, Vávro, synu,
včera jsem sobě ved psinu:
85 v městě notně, švárně jsem pil,
až jsem se hned notně opil.
Pak jsem přišel mezi žáky
do školy, notné jebáky;
voni tam pěkně zpívali,
90 ba divně fasolovali.
Mně také učili tomu,
měl jsem se dost bystře k tomu,

Vávra, syn:

já již skůro všeckno uměl —
než že jsem zase zapomněl.
95 Což jsi se naučil mnoho,
kdyžs zapomněl všeho toho —
mluvíš, jako by prdě hrál.
Táto, radše bych tak nechal,
když pořád s koncem nemluvíš;

Kuba, otec:

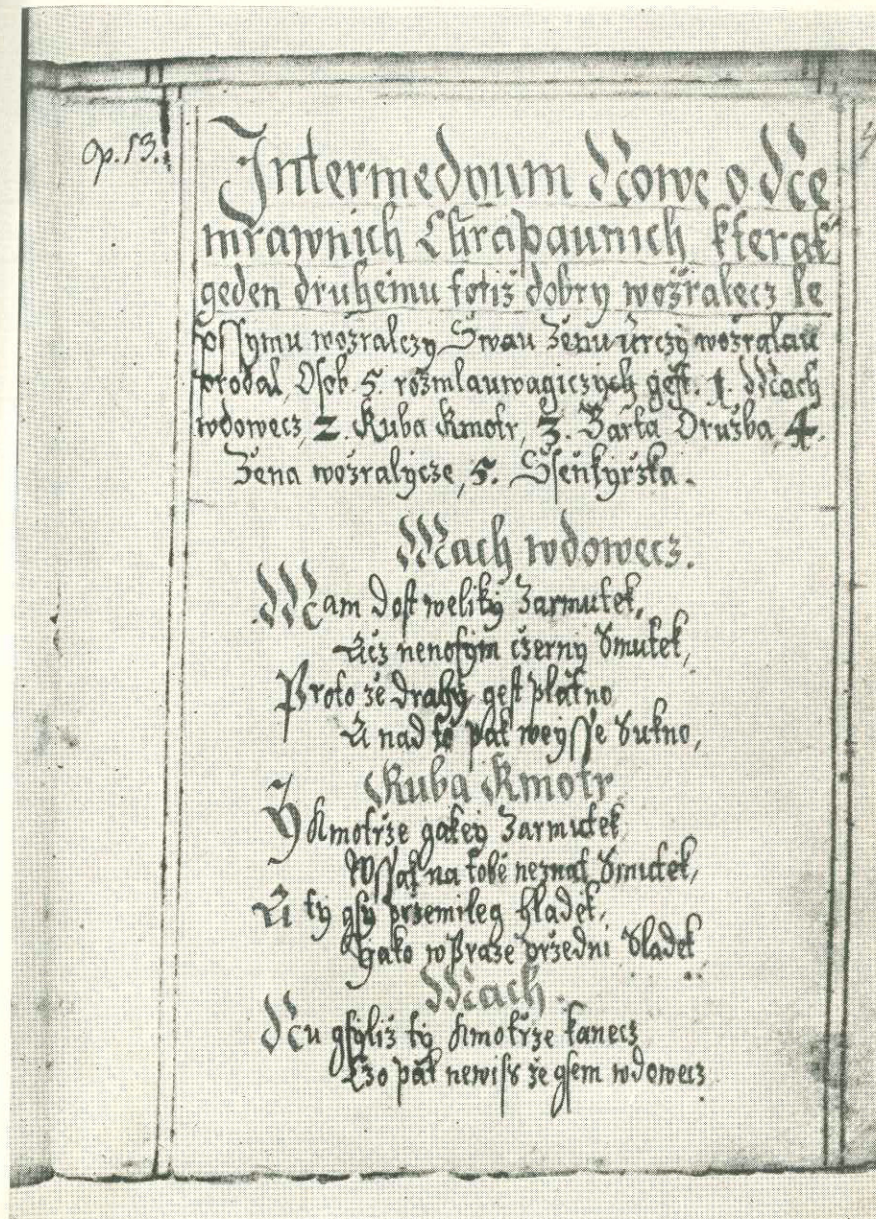
100 copak tím tlacháním míníš?
Vávro nemíním jiného,
než že chci dověsti toho,
abysi taky byl žákem,
ne tím smrdutým hnojákem,
105 neb o nás sedlácích v městě
mluví všickni dost nečistě,
že hnojem, hovny smrdíme,
nikdy pižmem nevoníme.

Vávra, syn:

Ale ne v hrdlo lži, táto,
110 hodens kyjem bití za to —
vždyť, když chcem do města jíti,
máme vobyčej se zmýti:
tvář, hlavu, také i ruce —
ač jednou dostit jest v roce.
115 Potom plíšek, nohavice
vezmouc i vokruží sice,
nosíme se taky v městě,
k pannám, děvkám notně čistě.
Ty smrdíš-li, já nesmrdím,
120 leč když někdy trochu prdím;
povoň, povoň, že nesmrdím,
však sic nyníčko neškřípím.

Kuba, otec, voníc praví:

Pfi, pfi, psí dílo, však smrdíš,
neskřípíš-li, než notně bzdíš
125 a jako kuň nosem supáš,
ústy pak jako vůl dýcháš!
Musíš, chceš-li žákem býti,

Ukázka rukopisu Kocmánekových interludií.
(Strahovská knihovna, sign. D A IV 27.)

jinačejší mravy mítí,
nebt by toho netrpěli —
130 spíš by tě ven vystrčili.

Vávra, syn:

Ó bodej tě, at nedím nic,
uvázali; však to sic z plic!
A neměj, pantáto, za zlý,
neb nemá bejti zlý za zlý:
135 jaks mně vycvičil, tak mně máš;
komuž vinu než sobě dáš?
Ač sice pravíš, že smrdím
nuky, já taky povoním,
voníš-li ty, čili smrdíš;
140 kéž pak sem dále přistoupíš!
Povoň, povoň, jáť nedbám sic,
než vím to, že nesmrdím nic.

382

Vávra, syn:

Voní k otcí

Ach, ach, jako ze drah mrcha,
až smradem ze mně vlas zprchá,
145 smrdíš hovny, hnojem, kozlem,
kolomastí, starým sádlem.
Ale k đasu jdi, umej se,
ne jako blázen směje se.
Kuba, otec: Tak tehdy oba smrdíme;

383

Kuba, otec:

150 oba se taky zmyjeme,
jen co svině z louže vyjdou —
nebudem smrdět tou špínou.
Než to zlé: nemáme mejdla.

Vávra, syn:

I, blázne, vezmeme sádla,
155 vždyť jest mastný rovně mejdlo,
když jest v něm bejkový sádlo.

Kuba, otec:

Je sic pravda, dobře pravíš,
ale radše, kýž mi povíš,
budeš-li chtít bejt tím žákem,
160 jak jsem pravil, ne sedlákem?
Nyní oba mytí nechme,

však přece trochu pěkní jsme.
Vávra, syn: Až se, tatíku, poradím,
potom po radě učiním,
165 co mi se bude líbiti,
a snad budu ním chtít bejtí.
Kuba, otec: Raď se brzy, já tu státi
nemám kdy, s tebou tlampati. 384
A kde se pak radit půjdeš?
Vávra, syn: 170 Pročež přede mnou neprožveš?
Kdež, než do krčmy k Vávrovi,
k tvému a mému kmotrovi?
Von mi dá v tom dobrou radu,
co bych měl činiti, vnađu;
175 jest rozumný, jsa krčmářem,
k tomu fojtem neb rychtářem.
Kuba, otec: To to to, v krčmě je rada? 7
Což se zbláznil? Však tam zrada
spíše bývá — mnozí vědí.
180 Ty třebaš k šibenici jdi!
Ale hle, že tam má děvku,
kmoťříčka krčmáře dcerku! 7
Vávra, syn: Táto, táto, abych slyšel!
Co bych tě tu vypomlázel?
185 Dalť bych radit k šibenici, 385
ty táhni k pluhu, k radlici!
Kuba, otec, odchází:
Bude z provaza, tuším, žák,
jako z krkavce bílý pták!
Vávra, přicházeje ke krčmáří:
Dej vám Pán Bůh, Vávro, kmotře,
190 dobrej den po ranním jitře!
Krčmář: Ale, ale, zdráv byl, kmotře,
můj milý upřímný bratře!
Toť jsou u nás divní hosti!
Škoda, že není psích kostí,
195 uctít tě, jonáka ctného,

ke mně vždyckny upřímného.
Vávra: Já jsem, já, snad upřímnější
k tvé dceři, mé nejmilejší.
Nyní jdu k tobě na radu,
200 aby mi poradil pravdu,
mám-li v městě žákem býti,
tak, jakž to tatík chce mítí?
Krčmář: Bude-li slavík z krkavce, *přírodním!* 386
také z vlka tichá ovce,
205 ze psa zajíc, z mrchy vůně,
zbráníš-li kuřata kuně,
půjde-li zpátkem Vltava,
tancovat na ledě kráva,
bude-li žid pravý křestan,
210 milosrdný lakomý pán,
bude-li liška s kohoutem
ve vsi se pásti za plotem,
panna pak na jednom dosti
bude-li mít v upřímnosti —
215 taky ty žákem můžeš být,
když se ty věci budou dít.
Vávra: Ó, ó, málo o mně držíš!
Když ním budu, potom uzříš!
Krčmář: Ba, kdybys ním mohl býti,
220 nemohlo by ti škoditi,
nebo, ač štěnic dost mají,
vši a blechy je hryzají,
však potomně toho zbudou,
když v ouřad, v němž já jsem, přijdou. 387
225 I ty, kdyby se chtěl učit,
žákovství a školství cvičit —
kdo ví, snad by byl školníkem
aneb tím předním mendlíkem.
Než já slyším, že chceš ženu?
Vávra: 230 Ovšem chci, tvou dceru Rejnu,
až se vyučím mendlictví,

žeť míním vstoupit v přátelství;
však jest mi dávno slíbila.
Och, kdyby tu nyní byla,
235 dal bych jí kopy hubiček,
ač ještě nejsem mendlíček!
Ach, vona tu! Má Rejničko,
och, och, můj milý srdečko!

Vychází Rejna

Rejna, dcera krčmářova:

Bodej zdráv byl, můj Vavroušku,
240 přeroztomilej miloušku!
Žes k nám taky jednou přišel!
Já měla, žes dávno visel.
Cožs pak tak myslí veselé,
zdvihajíc hlavu co tele?
245 Já tě na dvoře slyšela
rozprávět, hned jsem běžela,
ty-li jsi, čili kdo jinej,
jenž jsi mi každý čas milej.
Pověziž mi, jakť se daří,
250 znám to, žes vesel po tváři.

inimiu

388

Vávra:

A což nemám vesel býti:
budu se žakovství učiti.
Komuž bude než mně chvála? —
A tobě taky nemalá!

Rejna pleská rukami skákajíc:

255 Ochy, budu míti žáka,
ne toho troupa sedláka.
Ochy, já poběhnu k mámě
a oznámím jí to samé,
že se Vávra bude učít
260 žakovství, mendlictví cvičit!

*si křem
= akluat.*

Matka Bára vychází

Mámo, mámo, trochu počkej,
ba, co ti povím, poslouchej!
Bára, krčmářka: Kat-liž tě dře, že tak křičíš?
Cožs se zbláznila, či míníš?
265 Cožpak mi povíš? povídej —

Vávra odejde
na stranu k otci 389

neb jdi do chlíva, hnůj kydej!
Ba, již nebudu hnůj klidit,
když budu muže žáka mít.

Rejna:

Krčmářka Bárka: Ale, jakýhopak žáka?

270 Budeš míti havrana ptáka!
Von by tě žák zjista zesral,
než by tě sobě, mrcho, vzal.
Což sem z města k tobě přijde
na frej, s tebou mluvit bude?
275 Ale žáka, hled, bláznice,
budeš mít, budeš — biřice!

Rejna:

Poslechni jen, mámo, povímť
a nic falešného nedímť:
Vavroušek, jak mi chce dávno,
280 byl teďky u mně nedávno.
Bude se učiti v městě
školství, žakovství, věř jistě.
Na tom již dokonce bude,
zvíš dobře — však sem hned přijde.

390

Krčmářka Bárka:

285 I tak: že se bude hučit,
mělas mi prve povědít!
Och, och, toť by dobrá byla,
kdybych žáka zetě měla,
von by nás všeckny vycvičil,
290 tomu žakovství vyučil,
byli bychom všickni v škole,
ne v chlívě, v hnoji, v stodole!

Mikeš, syn krčmářky, vycházejíc mluví:

Ta matka s dcerou štěbetá
a vopět notně klevetá;
295 kýho pak đasa tam mají,
že tak spolu rozmlouvají?
Vím, že vo bláznu Vávrovi,
budoucím mým švagříčkovi:

391

chce mou sestru Rejnu míti,
300 jakož již má na tom býti.
Chce ji již vod let třicíti,
ba víc, tuším čtyřcítí.
Snad již vo veselí mluví —
půjdu k nim, vyzvím, co praví.
305 Matko, co se pak raduješ
a s dcerou notně kleveceš?
Co tu pak nového máte,
že tak pilně rozmlouváte?
Já vás mluvit dávno slyšel,
310 když jsem za plotem z díla šel.

Krčmářka Bárka:

Což bych se neradovala,
když mi Rejna pověděla,
že se Vávra bude učit,
v řemesle žakovském cvičit?
315 Budeš míti švagra žáka,
já zetě, ctného jonáka.
Bude provazem, ne žákem,
spíše voslem než zpěvákem!
Má-li habr žákem býti? —
320 A von neumí mluvit!
Spíše kozel ptákem bude,
krkavec černosti zbude,
spíše rak bude lítati,
ryby po stromích běhati,
325 spíš se zajíc s vlkem spere,
ovce psa vzteklého zdere,
spíš komár sršně udává,
moucha srazí rohy kraví,
nežli on dojde žakovství,
330 mendlictví anebo školství.

Krčmářka Bárka: Milej Mikši, ty nevíš nic,
nemát toho oumyslu z plic.
Kuba, votec jeho milý,

Tu k nim jde

392

kmotříček náš roztomilý,
335 pravil, jestli žákem bude,
že peníze míti bude;
povídal, že vondy v městě
umřelo dítě zajisté
nic delší než na tři čtvrti
340 lokte, jsouc zmořeno smrtí —
hned vod něho žákům dali
tři zlatý, že jen zpívali,
ježto sotva za pět českých
stálo aneb za šest bílejších!
345 A kdyby jich umřelo deset,
byli by vzali zlatejch třicet!
Kmotr provaz dobře tě lhal!
Zdaž jsem vondyno nevídal,
když jsou funus v městě měli,
350 jakýhos muže pohřbili?
Byl na čtyry lokte dlouhej
a nedali jim než zlatej.
Nad to vod toho dítěte
nedali jsou, v hrdlo lhal tě!
355 Tři zlatý spíš vod hrubýho
dostalo by jim se toho.

Bára, krčmářka:

Nu, nechci víc o to mluvit
s tebou anebo se vadit,
než přála bych mu žakovství,
360 ne-li toho sedlákovství.
An on sem přísau s votcem jde,
s našim kmotrem; jakť si vede!
Ale, ale, kde že Rejna,
dcera má a jeho věrná?
365 Bude se hned na ni ptáti,
vím, že ji musím volati.

Kuba a Vávra oba mluví:

Dejž štěstí ti, kmotra milá,
ó, by dlouho zdráva byla!

394

Kuba, Vávra na
plac jdou

395

Bára, krčmářka: Zdrávi byli Kubičkové,
370 Vavříčkové, kmotříčkové!
Nu, vítám vás k nám, poseďte
a něco porozprávějte!
Vávra:
Inu, třebaš posedíme
na zemi neb poležíme;
375 ty nám, kmotra, piva nalej,
mé milé Rejnky zavolej!
Bára, krčmářka: Hned naleji. Rejnka! Rejnka!
Poď brzy, máš tu Vavrouška!
Rejnka:
Och, mámo, toť ráda slyším;
380 jdu, jdu a brzy pospíším.
Nu, vítám vás, kmotříčkové,
ušlechtilí panáčkové!
Vávra:
Och, radostí se uváží
a pro muziku hned káží; 396
385 když tu již svou Rejničku mám,
již dokonce na nic nedbám.
Kde kmotr krčmář? Ať hude
a s námi vesel pobude!
Huj, huj, krčmáři, hned nám hud'
390 a s námi též veselý bud',
neb jsem vesel na rozchodnou,
majíce vandr před sebou;
po svátcích musím preč jíti
a žakovství se učiti.
Krčmář: 395 Jáť s vámi vesel pobudu
a vám též notně zahudu;
jednom hleďte notně píti
a potomně k tanci jíti.
Vávra připije votci a potom tancuje.
Připímt plnou, habře, táto! 397
400 Splň mi: já jdu k tanci za to.
Nu, již jsem se natancoval,
též také i nahodoval,
musím do jiného jíti,

Rejnka:

budu-li chtít žákem býti.
405 Já nyní do města půjdu,
k vám nebrzy zase přijdu,
leč se žakovství vyučím,
potom se jináč zatočím.
Rejničko, ty se dobře měj
410 a na mně často vzpomínej!
Arciť, můj Vavroušku, budu,
aniž veselá nebudu,
leč tě zas uhlídám brzy,
neb mně bez tebe vše mrzí.
415 Nu, jdi s Bohem, já jdu též pryč,
abecedě se pilně cvič!

Finis.
Compo. W. F. K. Cz.

Tu dá piva

Tu tancuje